

blauw of grijs, de grond bruin, het gras onvermijdelijk groen zijn, in de vlakst-mogelijke kleuren en met de geringste afwijking, leert hieruit eigen voelen, voorbijgaande impressies, vluchtige beelden op te diepen en te behouden; zij maakt er haar net-vlies aan gewoon, beter te zien en 't geziene beter te bewaren; zij is bereid tot fijnere gewaarwording en aldus tot meer genot ervan. Ja, het impressionisme is, beter dan het meer-rustige, meer-abstracte doorslag-landschap-schilderen van vóór een goede twintig jaar, een school voor smaak-loutering en kunst-zin bij het volk, en van diepere vreugde om natuur en om leven; schijnt het ook niet verder dan tot oppervlakkig genieten te leiden: „de herinnering aan een ding is beter dan het ding”; hetgeen zeggen wil: de herinnering aan een schoon zonne-schilderij kan rijker maken het gemoeds-voordeel dat men heeft aan een gelukkigen namiddag of aan een frissche morgen-wandeling . . .”

— Is het nu 't eenige, wat men van een kunst-richting eischen mag of te verwachten heeft? Ligt hare ethische reden van bestaan, hare moreele beteekenis alleen daarin, dat ze haar voorop-gestelde doel met voorop-gestelde middelen bereikt, den volke toespreken kan met de zekerheid, begrepen te zullen worden en gewaardeerd, en niet geheel nutteloos? De schoonste kasteelen, op schuivend zand gebouwd, schuinen onvermijdelijk onder de winden, en slechts vaste fundamenten zijn waarborg voor eene verzekerde eeuwigheid.

Hetgeen me brengt tot een derde punt dezer beschouwing over de schilderkundige uitingwijze, door Théo van Rijsselberghe verkozen tot bereiken van zijn schoonheids-ideaal.

— Ik ken geenszins aan de Impressionisten, aan de meest revolutionaire onder dezen, het monopolium der kunst-erotie van dezen tijd toe, beschouwd uit een toekomstig oog. Beter gezegd: ik geloof geenszins dat de toekomst in de circa twintig jaren van ons stap voor stap overwinnend impressionisme — de aanvangsoverdrijving sluit ik uit — het eenige Teeken der Schoonheid, bij alle verdere uitsluiting, lezen zal. Integendeel. En deze meening staaf ik op het feit, dat vooral zülke werken

voor toekomstige tijden leven blijven die, hoe ook moge wezen hunne uitvoering, en naar welk procédé, rusten op gevoels-bezonnenheid meer dan op het onmiddellijke, op de spontaneïteit van eene gewaarwording.

Zeker en vast: ik hou van frischheid, zoo naar visie als naar uitvoering. Ik word, in het leven, gaarne verrast door 't plotseling zien van een mooi meisje, en het kan me heel diep roeren. (Al wordt ik oud). Maar wat ik lees in de diepe treurnis van vrouwen-oogen blijft me langer bij, en den ernst van een grijsaard lokt me meer aan, dan de luchtige geestigheid van dezen flierefluiter. Spreek niet van persoonlijken smaak, van een smaak die mij eigen zou zijn: want het ware u verbergen aan u-zelf, zoo ge anders mocht meenen. En lust ge als dagelijkschen kost zulke zwaartilligheden niet: geloof me: daarop is het, dat gij het langst zult teren.

Begrijp me niet verkeerd; verplaats vooral deze gustatieve beschouwing niet als onmiddelijk vergelijkend op, acht ze niet in-der-daad gelijkaardig met den grond, waar ik een optisch-aesthetisch oordeel op bouw. Ik verlang zeker geen „zwarte” onderwerpen, noch „doorwrochte” uitvoering. Ik wil nóch „diepaangedaan”, nóch — God beware mij! — tot ernstig overdenken worden vermaand of in stichtende voorbeelden onderwezen. Maar: ik wil merken of de schilder zijn werk doorvoeld heeft, en dat doorvoelde heeft uitgedrukt. Elke kunstenaar ondergaat, gevoelt schoonheid op andere wijze. Boven de algemeene aisthesis is de afzonderlijke aisthesis van den drasticus en van den plasticus, meer bepaald nog: van den schilder, den beeldhouwer, den bouwmeester eenerzijds, van den dichter, den musicus, den danser anderzijds. Architecten ken ik, die verveling ondergaan bij de Negende Symphonie; en welke toondichter gevoelde zich genoopt, muzikaal geestdrift te uiten voor de Propyleeën? Waarbij komen gebrek aan algemeene ontwikkelyk en persoonlijken aanleg. — Een schilder ondergaat nu zeer bepaald een eigen schoonheids-gevoel; het bevangt hem; hij trilt er onder. Maar dat juist wil ik, dat eisch ik: dat de schilder me toone, me op mijne beurt late voelen, hoe hij bevangen is geweest van